

Tajnovitost transcencije

Ljiljana Matković-Vlašić, Budi bez svega, živote. Sabrane pjesme, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2015, 137 str.

Josip Sanko Rabar

sanko.rabar@terrakom.net

Iz bogate biografije Ljiljane Matković-Vlašić posebno bih istakao njezinu angažiranost u pokoncilskoj obnovi Katoličke crkve u Hrvatskoj. U vrijeme kad to nije bilo uobičajeno (krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina), Ljiljana drži predavanja u crkvama diljem Hrvatske o duhovnosti laika i ulazi žene u Crkvi te piše zapažene članke u brojnim časopisima. Njezina knjiga *Žena i Crkva* (Kršćanska sadašnjost 1973., drugo ponovljeno i prošireno izdanje Multigraf 2005.) te zbirka molitvi i meditacija *Ti nisi sišao s križa* (Kršćanska sadašnjost 1974. i drugo izdanje prošireno zbirkom *Moj protivnik* 1995.) pripadaju, usudujem se to reći, klasici naše pisane riječi kršćanskog nadahnuća.

Njezine upravo izašle sabrane pjesme pod naslovom *Budi bez svega, živote* možda će neke iznenaditi, ali ne one koji su neke od tih pjesama već upoznali jer su zapravo sve već bile objavljene u raznim časopisima pa i antologijama. U svojoj *Uvodnoj napomeni* pjesnikinja daje usmjerenje za njihovo čitanje, a kako je i većina obilježena godinom nastanka, razvidna je njihova gotovo proročka vrijednost. Poznato je da pjesnici, ako zaslužuju taj naziv, predviđaju događaje.

Iz ove knjige biva očito da i slikarstvo u autoričinu životu ima veliku ulogu. Mnogo je naučila u ateljeu čuvenog slikara Vilima Svečnjaka. U knjizi možemo vidjeti nekoliko reprodukcija njezinih slika koje se dobro uklapaju među pjesme, a budući da su kasnijeg datuma od pjesama, čine mi se kao njihov vizualni nastavak.

No vratimo se poeziji. Ta je poezija u prvom redu misaona i egzistencijalna. To je poezija koja proživljeno misli životne dubine, žrtvu i skrivenu radost Radosne vijesti, ali i ispraznost života i patnju križa.

Ljiljana je u *Uvodnoj napomeni* napisala: »Poezija je za mene bljesak spoznaje, amalgam misli i riječi, često važna podudarnost glasova, uvijek kristalizacija početnog impulsa. Neka bude skupljeno sve što je bilo razbacano.« Time je ukratko rekla ono što bi neki razglabali na mnogim stranicama.

Držim da je to poezija simbola (*su-bačaja*) koji ponekad jasno, ponekad gotovo neizrecivo, spajaju vrlo različita značenja i slike.

U ovim njezinim pjesmama možemo naići na prava remekdjela kršćanske poetske simbolike i mistike, prožeta nevinošću i čistoćom, osobnim proživljavanjem Boga i dubokim mirom. Paradoksalna radost razapetog, sreća razvlaštenog, mudrost prezrenog, punina siromaštva. Pogled vječnosti uzdignut nad zemaljske oluje, smiren i vidovit, izražen je u jezgrovitim čistim slikama što sažimlju intenzitet smrti i života. Pjesnikinja je obiju smrti: tjelesne koja je »Božji bljesak« i duhovne smrti kao ispraznosti življenja. Pjesnikinja kršćanskog obrata i optimizma, usprkos ništenju i ništavilu. Dapače, na čistini ništavila jasnije se vidi Bog, a molitva se oslobađa svih sadržaja osim gole Božje prisutnosti. U toj opojnosti slobode od svijeta i svega svjetskog i zanosnog prijanjanja uz Boga, postaje vidljivom istovjetnost vjerničke i poetske egzistencije, vjere i pjevanja.

U *Pogovoru* knjige kritičar Dalibor Cvitan piše da je poezija Ljiljane Matković-Vlašić od samog svog početka obilježena težnjom za modernitetom i za kidanjem tradicije. Pod modernitetom podrazumijeva »gnoseološko usmjerenje književnosti«. Filozofski, intelektualistički i spoznajno. Osobito se ističe problem traženja vlastitog *ja*, što je dovodi do

»krajnje čistog odnosa prema oblicima života, koji na kraju iz jednog u početku egzistencijalnog i fenomenološkog pročišćenja izrasta u autentični, duboko iskreni religiozni spiritualizam i kršćansku askezu. Stih *Budi bez svega, živote!* predstavlja pravi sažetak ovakvog napora.«

Zaista me je u početku zbunio naslov zbirke *Budi bez svega, živote*, kao previše pesimističan. No to je očišćenje života od svega da bi bio prepušten goloj egzistenciji i transcendenciji. Sve je to izrečeno poetskim simbolima punim tajne.

»Kad nestanu i zadnje veze, bliži je svijet, prisnija je svaka ljubav« (37).

Premda je to poezija s ponekad tradicionalnim simbolima kao što su ptica, let, nebo, more, šuma, stablo itd., sve je to ispisano na nov i neočekivan način otajstva onostranosti, što našu pjesnikinju visoko ističe snagom njezine riječi. Već u svojoj prvoj pjesmi *Misli* iz davne 1957. godine (9) raznovrsne i neočekivane prirodne pojave simboliziraju egzistenciju koja utječe u transcendenciju. Simboli su tradicionalni i drevni, ali uporabljeni na netradicionalan i svjež način.

Pjesnikinja ima samo svoj goli život, dok su stvari i njezine i svačije. Božja prisutnost je važnija od svega. Čest sadržaj te simbolike je onostranost. Pjesnikinja se obraća Bogu samokritički svjesna otuđenja od Boga. Pisanje poezije nije bezazleno, ono izaziva sudbinu:

»Za svakom riječi
kao uhoda već kobnost hoda« (22).

Riječ obvezuje, a može i ubiti. Bolna je nedohvatnost transcendencije. Zagonetka egzistencije izražena je poetskim mislima što zrače tajnom:

»Da sam barem sebi blizu
i da glas svoj kao prijatelj slušam,
da ne šutim tako pred riječima vlastitim,
da ne tajim kretnje isprošene patnjom« (25).

Nerijetko pjeva o smrti kao životnom suputniku i graničnoj situaciji, zagonetki i tajni. Obraća se Bogu koji je neshvatljivo blizu i neshvatljivo daleko. Misao se kreće dijalektički od potpune jasnoće do blage hermetičnosti, od patnje otuđenja do iskre bliskosti. Život koji se pretoči u riječ da istinski bude. Poezija je to koja ponekad završava u šutnji i tišini:

»Osim šutnje ništa nije tvoje« (38).

Prirodne pojave otkrivaju svoj duhovni sadržaj. One su i duševna stanja. Unutarnji dijalog pjesnikinje i Boga zbiva se posredovanjem prirodnih pojava koje su simboli Duha. Božja Riječ je prebivalište. Poezija opjevava Logos. Pravo je pitanje:

»...koliko smrt traje?« (52).

Metamorfoze prirodnih pojava duhovne su metamorfoze. Ambivalentne, proturječne, racionalno neizrecive pojave stvaraju otajstveni ugođaj. Egzistencija je često okrenuta smrti i vječnosti:

»Čemu spomenici i vijenci
kad smo za svemir stabla visoka?« (66).

Postoji smrt prije smrti i egzistencija koja koleba između smrti i života.

Metafore su izvorne: svjetlo transcendencije »duboko ukopano svijetli«. Ponekad se upravnim govorom obraća Bogu koji je sveobuhvatan i neizreciv. Poneki paradoks izriče poetsku mistiku.

Poneke su pjesme gotovo u stilu zena: šuma je nadvremena punina. Rušenje s vrha i križ vraćaju nas istini. Ponekad nas miris djetinjstva prisjeti na tihu »prisnost minulih punina«.

»Riječ za spasenje mišljena
izmiče svom izričaju kao praznina bezvučna« (107).

»Pod golemim nebom mi smo
mali kao mravi i sretni, sretni, sretni« (108).

Ekstatički ponavlja tri puta riječ »sretni« da naglasi sreću i njezinu trajnost.

Zbirka završava ciklusom *Na marginama* kao da je pjesnikinja svjesna da u društvu, kakvo je naše, prožetost duhovnošću može osigurati mjesto samo na marginama.